

Tekst 1

Schooltaal of thuistaal: wat leren jonge kinderen thuis?

(1) In Nederland zijn alle onderwijsniveaus toegankelijk voor iedereen. Elk kind kan uiteindelijk naar het MBO, het HBO of de universiteit. Het maakt bij die keuze niet uit of je ouders nu achter de lopende band staan in een fabriek of directeur zijn van diezelfde fabriek. Maar sommige kinderen hebben het moeilijk op school. Die kinderen hebben thuis wel Nederlands geleerd, maar hebben desondanks een taalachterstand. Ze kunnen prima over koetjes en kalfjes praten. Maar met een gesprek over schoolvakken hebben ze veel meer moeite.

(2) De taal die je thuis met je vrienden of je ouders gebruikt om over alledaagse dingen te praten, noemen we wel 'thuistaal'. De taal van de school heet ook wel 'schooltaal'. Dit is vooral geschreven taal, maar je gebruikt deze taal ook mondeling tijdens de lessen op school. Schooltaal verschilt op een aantal punten van thuistaal. De woorden die mensen in schooltaal gebruiken, zijn bijvoorbeeld vaak moeilijker dan die in thuistaal. Bovendien hebben woorden in schooltaal vaak een specifieke betekenis. Zo is een cel in alledaagse taal een ruimte in een gevangenis, terwijl het woord in de biologie juist een deeltje is van het menselijk lichaam. Ook zinnen zijn in schooltaal vaak moeilijker en langer dan in thuistaal. Een ander belangrijk verschil is, dat mensen in schooltaal vaak praten over lastigere onderwerpen dan in thuistaal.

(3) Zoals gezegd leren veel Nederlandse kinderen thuis al Nederlands, vooral van hun ouders. Om kinderen daarbij te helpen, passen ouders hun taalgebruik aan het niveau van het kind aan. Niet alle ouders doen dat evenveel en

op dezelfde manier. Sommige ouders gebruiken thuis korte zinnetjes en makkelijke woorden als ze tegen hun kind praten. Zij praten ook vooral over het hier en nu. Andere ouders doen dat juist niet. Zij praten met hun kind over dingen die langer geleden zijn gebeurd. Of ze praten met hun kind over hoe dingen werken. Dit zijn kenmerken van schooltaal die kinderen op school ook horen.

(4) Niet duidelijk is of die ouders altijd kenmerken van schooltaal gebruiken in hun taalaanbod. Het is mogelijk dat ze dat bijvoorbeeld alleen doen tijdens het voorlezen van prentenboekjes. Wetenschappers denken dat vooral kinderen met hoger opgeleide ouders thuis al kennis maken met schooltaal. Op school kunnen zij zich dan gelijk richten op de inhoud van de lessen. Ze denken dat bij kinderen van ouders met een kortere opleiding dit veel minder het geval is. Die kinderen moeten op school dan eerst de schooltaal leren voor ze de inhoud van de lessen kunnen begrijpen. Dat kost hun al zo veel moeite, dat ze niet genoeg leren van de lessen zelf.

(5) In een onderzoek naar het taalaanbod in Nederlandse gezinnen is gekeken naar de vraag of er inderdaad verschillen zijn tussen moeders in het gebruik van schooltaal thuis. Er is daarbij gelet op de manier waarop en de mate

- 80 waarin ze schooltaal thuis gebruiken. Daarvoor is onderzoek gedaan bij vier Nederlandse gezinnen met een kind dat net of bijna drie jaar oud was.
- 85 **(6)** Verder is onderzocht of moeders bij bepaalde activiteiten meer kenmerken van schooltaal gebruiken dan bij andere activiteiten. Daarom zijn er opnames gemaakt bij zes verschillende activiteiten, zoals samen tafeldekken en daarna eten, het maken van figuurtjes met blokken en het praten over een praatplaat, een plaat waarop allerlei dingen te zien zijn.
- 90 **(7)** De opdrachten waren verspreid over twee verschillende dagen, zodat het niet te vermoeiend was voor de kinderen. Alles wat de moeders en de kinderen zeiden bij de activiteiten, is uitgeschreven. Ook alle versprekingen en foutjes werden daarbij precies opgeschreven.
- 100 **(8)** Alle moeders gebruikten soms kenmerken van schooltaal in hun taalaanbod. De hoogopgeleide moeders deden dat wel meer dan de moeders met een minder hoge opleiding. Ze gebruikten langere zinnen en meer verschillende woorden. En ze praatten vooral ook meer over het waarom van dingen. Bijvoorbeeld als twee moeders praten over een kraam van een groenteman op de praatplaat. Daar is een
- 115 omgevallen kist met appels te zien. De ene moeder liet haar kind nadenken waarom dat gebeurde en legde dat zelf uit. De andere liet haar kind alleen zeggen dat de kist omviel en ging toen verder met het opnoemen van allerlei soorten fruit. Kinderen met hoogopgeleide moeders maken dus thuis al meer kennis met schooltaal en met meer verschillende kenmerken daarvan, dan kinderen met laagopgeleide moeders. Toch gebruiken ook deze moeders soms kenmerken van schooltaal in hun taalaanbod. Alle moeders deden dat vooral als zij samen met hun kind praatten over de praatplaat.
- 120 **(9)** Samen praten over zo'n praatplaat is voor kinderen een goede voorbereiding op de vaardigheden en de taal die ze op school nodig hebben. Tenminste, als ze niet alleen benoemen wat ze zien, maar ook nadenken over waarom dingen op de plaat gebeuren. Daarbij hebben ze dan wel hulp nodig van hun moeder, die er al meer ervaring mee heeft. Het zou daarom goed zijn om moeders te stimuleren samen met hun kind te praten over praatplaten. Daarop moeten dan veel verschillende dingen te zien zijn. Zo is er voor elk kind wel iets leuks en steeds iets nieuws om over te praten.
- 125
- 130
- 135
- 140

Naar een scriptie van Geke Hootsen, Schooltaal thuis bij moeders met driejarige kinderen, Tilburg, 2006

Tekst 1

- 1p 1 Hoe wordt het onderwerp van de tekst in alinea 1 ingeleid?
Het onderwerp van de tekst wordt in alinea 1 ingeleid door
A de aanleiding voor het schrijven van dit artikel te noemen.
B de mening van een deskundige weer te geven.
C de indeling van de tekst in alinea's aan te duiden.
D het onderwerp van dit artikel te beschrijven.
- 2p 2 Welke vijf verschillen tussen thuistaal en schooltaal worden in alinea 2 genoemd?
Gebruik per verschil maximaal 10 woorden.
- 1p 3 "Dit zijn kenmerken van schooltaal die kinderen op school ook horen." (regels 53-55)
→ Welke twee kenmerken van schooltaal worden hier bedoeld?
- 1p 4 "Niet duidelijk is of die ouders altijd kenmerken van schooltaal gebruiken in hun taalaanbod." (regels 56-58)
→ Citeer de zin uit het tekstgedeelte van de alinea's 5, 6 en 7 waarin wordt aangegeven dat ook is onderzocht, hoe vaak ouders schooltaal gebruikten.
- 1p 5 Welk kopje geeft het beste de inhoud weer van alinea 3 en 4?
A Kenmerken schooltaal
B Leeftijd kinderen
C Mening wetenschappers
D Taalaanbod ouders
- 1p 6 In het onderzoek is gekeken naar de verschillen in het gebruik van schooltaal thuis. Wat is er onderzocht?
Onderzocht is
A hoe goed, waar en waarom schooltaal door moeders thuis gebruikt wordt.
B hoe, hoe goed en waarom schooltaal door moeders thuis gebruikt wordt.
C hoe, wanneer en hoeveel schooltaal door moeders thuis gebruikt wordt.
D hoe, wanneer en waarom schooltaal door moeders thuis gebruikt wordt.
- 1p 7 Wat is het verband tussen alinea 5 en alinea 6?
A Alinea 5 en 6 vormen samen een opsomming.
B Alinea 5 en 6 vormen samen een tegenstelling.
C Alinea 6 geeft een verklaring voor het genoemde in alinea 5.
D Alinea 6 noemt een gevolg van het genoemde in alinea 5.
- 1p 8 Wat is het verband tussen enerzijds de alinea's 5, 6 en 7 en anderzijds alinea 8?
A Alinea 8 geeft een toelichting op het onderzoek uit de alinea's 5, 6 en 7.
B Alinea 8 geeft een verklaring voor het onderzoek uit de alinea's 5, 6 en 7.
C Alinea 8 noemt de opzet van het onderzoek uit de alinea's 5, 6 en 7.
D Alinea 8 noemt het resultaat van het onderzoek uit de alinea's 5, 6 en 7.

- 1p **9** De laatste alinea van een tekst kan de volgende functies hebben:
- 1 een nieuwe deskundige voorstellen
 - 2 een advies geven
 - 3 een waarschuwing uitspreken
 - 4 een oordeel over deskundigen geven.
- Wat is de belangrijkste functie van de laatste alinea van deze tekst?
- A** 1
 - B** 2
 - C** 3
 - D** 4
- 1p **10** Wat is, naast informeren over het onderzoek, het tweede doel van de schrijfster met deze tekst?
- De schrijfster wil de lezers
- A** ertoe aansporen om de kinderen thuis voor te bereiden op de schooltaal.
 - B** ervan overtuigen dat het gebruik van schooltaal thuis leuk is voor kinderen.
 - C** laten inzien dat gewone thuistaal net zo waardevol is als schooltaal.
 - D** wijzen op het feit dat scholen steeds meer thuistaal gaan gebruiken.
- 1p **11** Wat is de hoofdgedachte van de tekst 'Schooltaal of thuistaal: wat leren jonge kinderen thuis?'
- A** Alle moeders gebruiken thuistaal, maar sommige moeders doen dat vaker dan andere.
 - B** Het is niet duidelijk, wanneer en waarom ouders thuis schooltaal gebruiken en wat het gevolg daarvan is.
 - C** Het taalgebruik van de ouders tegen kinderen thuis heeft invloed op het leren van de kinderen op school.
 - D** Kinderen van ouders met een lange opleiding krijgen thuis schooltaal aangeboden en kinderen van ouders met een korte opleiding niet.

Tekst 2

Knallende koppijn

- (1) Een zeurende pijn boven de ogen en de slaap, een bonzende pijn die in de nek begint en uitstraalt naar één kant van het hoofd. Dat is hoofdpijn.
- 5 De meeste mensen hebben wel eens even hoofdpijn. Maar sommige mensen hebben er voortdurend last van. Bij hen is de kwaal dus chronisch. Ongeveer vijf procent van de bevolking heeft last van *chronische zware hoofdpijn*. Maar het kan nog erger: *migraine*. Dan heb je hoofdpijn, maar je kunt verder ook niets meer verdragen wat van buiten komt, bijvoorbeeld geen eten, geuren, muziek of licht. Zo'n 1,5 miljoen Nederlanders kampen met migraine.
- 10 (2) Daarmee is hoofdpijn volksziekte nummer één. Het is een kwaal die de samenleving behoorlijk veel geld kost. Mensen met zware hoofdpijn gaan meestal gewoon naar hun werk, maar wie migraine heeft, zal zich regelmatig ziek moeten melden. Migraine alleen leidt al tot 4,6 miljoen werkdagen verzuim per jaar. Dat kost de samenleving 1,2 miljard euro per jaar.
- 15 (3) Het onderzoek naar hoofdpijn, waaronder migraine, is in Nederland pas de laatste decennia goed op gang gekomen. Dat is vooral te danken aan het werk van Michel Ferrari, 'hoofdpijn-professor' aan de Universiteit Leiden. Sinds de jaren negentig probeert hij uit te zoeken wat er precies gebeurt in het hoofd van mensen die een migraine-aanval krijgen. Zo hoopt hij uit te vinden hoe aanvallen zijn te voorkomen of tenminste de pijn verlicht kan worden.
- 20 (4) Veel mensen denken dat hoofdpijn zich ergens in de hersenen afspeelt. Maar dat is niet het geval. In de hersenmassa voel je geen pijn. Het
- 25 zijn de zenuwen rond de hersenen die bij hoofdpijn te veel geprikkeld worden. Bij migraine verwijden de bloedvaten in de hersenvliezen zich. De zenuwuiteinden rondom die bloedvaten raken geprikkeld en geven een pijnsignaal af. Ook scheiden ze allerlei stofjes uit die een soort ontstekingsreactie op gang brengen. Een migraine-aanval kan uren tot dagen aanhouden.
- 30 (5) De vraag is nog steeds hóe de ontsteking op gang komt en blijft. Wellicht leidt het onderzoek ooit tot medicijnen die de aanvallen kunnen voorkomen. Dat is wel het doel van het onderzoek. Weliswaar is er al een vrij effectief migraine-medicijn ontdekt dat de bloedvaten vernauwt en de pijn tijdens een migraine-aanval doet verdwijnen. Maar dat medicijn bestrijdt slechts de verschijnselen en niet de oorzaak van de migraine-aanval.
- 35 (6) Terwijl het onderzoek naar migraine in volle gang is, moet dat naar chronische hoofdpijn, een andere vorm van zware hoofdpijn, eigenlijk nog beginnen. "Men heeft heel lang gedacht dat chronische hoofdpijn vooral psychisch was en dat je er niets anders aan kon doen dan pijnstillers slikken", zegt Natalie Wiendels van de Universiteit Leiden. "Maar deze hoofdpijn wordt nu ook als een lichamelijke kwaal serieus genomen."
- 40 (7) De resultaten van haar onderzoek naar chronische hoofdpijn zijn hoopgevend: een groot deel van de mensen kan ervan afkomen. "Uit mijn onderzoek blijkt, dat zestig procent van de chronische hoofdpijn wordt veroorzaakt door het slikken van te veel pijnstillers of door het drinken van te veel cafeïnehoudende dranken als koffie, thee en cola. Mensen kunnen onbewust

- 90 verslaafd zijn geraakt aan medicijnen
of cafeïne. En ze kunnen vervolgens in
een vicieuze cirkel terecht komen: de
hoofdpijn zo vaak oplossen met pijn-
stillers of cafeïne dat gewenning op-
treedt, en daarna hoofdpijn krijgen als
95 de pijnstillers niet meer worden geslikt.
De enige remedie is onmiddellijk stop-
pen met die medicijnen of cafeïne. Drie
maanden lang. Meestal gaat de fre-
quentie van de hoofdpijn omlaag. Dan
100 kunnen we zien wat de oorzaak van de
hoofdpijn is,” aldus Wiendels. Veertig
procent van de chronische hoofdpijn-
patiënten is echter niet verslaafd aan
105 medicijnen of cafeïne. Wat in dat geval
de hoofdpijn veroorzaakt, wordt ook uit
het onderzoek van Wiendels niet
duidelijk.
- (8)** Hoewel de precieze oorzaken van
110 chronische hoofdpijn en migraine dus
nog grotendeels onbekend zijn, kan er
al veel gedaan worden om de klachten
te verminderen. Migrainepatiënten
kunnen met de juiste medicijnen een
115 aanzienlijk prettiger leven leiden dan
met verkeerde of geen geneesmidde-
len. Maar dan moeten ze wel weten
dat ze migraine hebben. “Slechts bij
vijftig procent wordt migraine herkend
120 en slechts een kwart krijgt een passen-
de behandeling”, volgens Ferrari.
- (9)** Anita Mensing van de Nederlandse
Vereniging van Hoofdpijnpatiënten is
het daarmee eens. “Veel artsen schrij-
ven gewone pijnstillers voor, waar anti-
migrainemiddelen nodig zijn”. Dat doen
125 ze vaak met een reden. De ‘gewone’
pijnstillers zijn veel goedkoper. Daar-
naast zou er, volgens sommigen, nog
steeds geen definitief bewijs zijn dat
130 die antimigrainemiddelen effectiever
zijn, vooral bij de lichtere vormen van
migraine. Daarom wordt huisartsen ge-
adviseerd terughoudend te zijn met het
uitschrijven van deze medicijnen.
135 “Doodzonde, hierdoor loopt meer dan
een miljoen mensen onnodig met mi-
graine rond”, aldus Mensing.
- (10)** Voor de chronische hoofdpijnpa-
140 tiënten die veel koffie drinken of regel-
matig een ‘paracetamolletje’ slikken, is
er een andere remedie: stoppen met
cafeïne en pijnstillers. Er is inmiddels
een campagne bij drogisterijen en apo-
145 theken gestart die consumenten be-
wust moet maken van hun slikgedrag.
Mensing: “Want nergens ter wereld
wordt zo makkelijk naar de paraceta-
mol gegrepen als in Nederland. Alsof
150 het pepermuntjes zijn. Maar ook veel
huisartsen zijn niet op de hoogte van
het verslavend effect van pijnstillers en
schrijven nog steeds veel te veel voor.”

*Naar een artikel van Astrid Smit,
Intermediair, 12 september 2005*

Tekst 2

11p **12 Samenvattingsopdracht**

Vat de tekst 'Knallende koppijn' samen in maximaal 180 woorden. Besteed in je samenvatting alleen aandacht aan de volgende punten:

- waardoor migraine verschilt van hoofdpijn
- het gevolg van migraine voor de samenleving
- de belangrijkste onderzoeker en de twee doelen van zijn onderzoek
- wat bekend is over de oorzaak van migraine en wat nog onduidelijk is
- de oorzaak van chronische zware hoofdpijn: wat is duidelijk en wat is nog onduidelijk
- wat is er te doen tegen migraine
- wat is er te doen tegen chronische zware hoofdpijn

Maak er een goedlopend geheel van. Gebruik geen telegramstijl.

Tekst 3

Hoera, geen meisje!
Op een dochter zit niemand te wachten. Althans in China.
Vanwege de één-kind-politiek en de armoede worden daar dagelijks tientallen meisjes te vondeling gelegd; een zoon biedt nu eenmaal meer financiële zekerheid.
Help deze meisjes aan een thuis.
Ga voor meer informatie naar www.hoerageenmeisje.nl.

Vereniging Wereldkinderen.
Ieder kind heeft recht op een thuis.

*Naar een advertentie in de Volkskrant,
5 september 2006*

Tekst 3

- 1p **13** Wat is het doel van de makers van de advertentie?
- A de lezers duidelijk te maken wat de vereniging 'Wereldkinderen' doet
 - B de lezers in actie te laten komen voor te vondeling gelegde meisjes in China
 - C de lezers te laten protesteren tegen de Chinese bevolkingspolitiek
 - D de lezers te waarschuwen voor dubieuze adoptiepraktijken
- 1p **14** Welke functie heeft de foto in deze advertentie?
- De foto
- A maakt de tekst begrijpelijk.
 - B maakt de tekst minder schokkend.
 - C trekt de aandacht van de lezer.
- 1p **15** Voor wie is deze dagbladadvertentie bedoeld?
- A voor alle lezers
 - B voor leden van de vereniging 'Wereldkinderen'
 - C voor mensen die een kind willen adopteren
 - D voor ouders van jonge kinderen

Tekst 4

Klimaat verandert toerisme

(1) Het klimaat verandert, zoveel is inmiddels wel zeker. De temperatuur loopt op, neerslagpatronen veranderen, de kans op hittegolven neemt toe, de zeespiegel stijgt. Stuk voor stuk veranderingen die grote gevolgen kunnen hebben voor recreatie en toerisme. Er zijn tenslotte maar weinig sectoren die zo afhankelijk zijn van weer en klimaat als de toeristische bedrijfstak. Toch wordt er nog te weinig aandacht besteed aan de mogelijke kansen die klimaatverandering aan het toerisme biedt, en aan de eventuele bedreigingen. Om daarin verandering te brengen is onlangs een internationaal netwerk van onderzoekers opgericht.

(2) Toeristen laten zich heel vaak leiden door het klimaat. Ieder jaar trekken vele miljoenen reizigers vanuit het noordelijk deel van Europa naar het Middellandse Zeegebied om daar te genieten van zon, zee en strand. Ongeveer honderd miljard euro vindt jaarlijks zijn weg naar het zuiden. De kans is echter groot dat over enkele decennia de temperatuur in het Middellandse Zeegebied 's zomers zo hoog oploopt, dat toeristen zich er niet prettig meer bij voelen.

(3) Klimaatverandering zal toeristen vast niet van het reizen afhouden, maar de top tien van favoriete bestemmingen zou wel eens flink kunnen veranderen. Als het Middellandse Zeegebied 's zomers te heet wordt, raakt misschien de Oostzeekust in trek. En als de sneeuwzekerheid in de Alpenlanden te laag wordt, komt wellicht Scandinavië naar voren als wintersportgebied. De mensen in het noorden van Europa zullen waarschijnlijk hun vakantie vaker in eigen land door-

45 brengen. In Nederland en in de landen om ons heen neemt de kans op mooi zomerweer naar verwachting toe, hoewel de grote wisselvalligheid blijft bestaan.

50 (4) Tegenover deze ontwikkeling staat echter de grote kwetsbaarheid door zeespiegelstijging. Zo is het nog maar de vraag of de brede Noordzeestranden behouden kunnen blijven. Nederland beschikt gelukkig over middelen om zichzelf tegen de stijgende zeespiegel te beschermen. Voor een aantal eilanden in de Stille Oceaan en het Caraïbisch gebied is dat een stuk lastiger: zij worden dan ook rechtstreeks in hun voortbestaan bedreigd.

(5) Het zou een misvatting zijn om klimaatverandering af te doen als een probleem dat op de lange baan geschoven kan worden. De eerste effecten van klimaatverandering tekenen zich nu al af. De bewijzen stapelen zich op: de sneeuwgrens in de Alpen schuift al omhoog; er komen nu al meer hittegolven voor; ook zien we een stijging van het aantal overstromingen. Deze ontwikkelingen zijn van wezenlijk belang voor overheden en private ondernemingen die overwegen te investeren in toeristische ontwikkeling.

(6) Daarnaast moet niet de indruk ontstaan dat het toerisme de verandering van het klimaat alleen lijdzaam ondergaat; het draagt namelijk ook in belangrijke mate bij aan het probleem. Onlangs is gebleken dat het toerisme in Nieuw-Zeeland veruit de belangrijkste veroorzaker is van de stijging van de uitlaatgasuitstoot in dat land. Wereldwijd zijn recreatie en toerisme verantwoordelijk voor naar schatting vijf procent van de uitlaatgasuitstoot.

90 Door de snelle groei van het toerisme,
het toenemend gebruik van het vlieg-
tuig en de trage verbetering van de
brandstof-efficiency van vliegtuigen zal
dit percentage snel verder stijgen.
95 **(7)** Naast klimaatverandering is milieu-
beleid een niet te onderschatten factor.
Op korte termijn heeft het milieubeleid
waarschijnlijk zelfs grotere gevolgen
voor het toerisme dan de verandering
van het klimaat zelf. De uitlaatgasuit-
100 stoot van het vliegverkeer telt nu nog
niet mee bij de milieu-afspraken die in
het Japanse Kyoto in 1997 gemaakt
zijn en voor de vliegtuigbrandstof kero-
sine hoeft nog geen belasting te wor-
105 den betaald. Deze voorkeurspositie

110 lijkt onhoudbaar. Als er werk wordt ge-
maakt van de vermindering van uitlaat-
gasuitstoot, zal ook van de toeristische
sector een evenredige bijdrage worden
verlangd. Aanzienlijke kostenverhogin-
gen en dus prijsstijgingen in de lucht-
vaart zijn dan bijna onvermijdelijk.
Vliegvakanties zullen daardoor veel
minder aantrekkelijk worden. Het lijdt
115 geen twijfel dat klimaatverandering en
milieubeleid grote gevolgen zullen heb-
ben voor het toerisme. Niet alleen in
de verre toekomst, maar ook nu al.

*Naar een artikel van J.A.Smits,
de Volkskrant, 3 juli 2003*

Tekst 4

- 1p **16** Hoe wordt de tekst in alinea 1 ingeleid?
- A door de belangrijkste aspecten van het onderwerp te noemen
 - B door duidelijk te maken hoe het artikel opgebouwd is
 - C door een bekende deskundige aan de lezers voor te stellen
 - D door een eerder artikel van de schrijver samen te vatten
- 1p **17** Waarom is een internationaal netwerk van onderzoekers opgericht (alinea 1)?
- A omdat de toeristische bedrijfstak afhankelijk is van weer en klimaat
 - B omdat er geen aandacht geschonken wordt aan mogelijke kansen en eventuele bedreigingen van het toerisme door klimaatverandering
 - C omdat klimaatveranderingen grote gevolgen kunnen hebben voor recreatie en toerisme
 - D omdat toeristen elk jaar naar het Middellandse Zeegebied trekken om te genieten van het mooie weer
- 1p **18** Welk kopje geeft het beste de inhoud weer van alinea 2?
- A Klimaat trekt toeristen
 - B Koele stranden
 - C Vakantie in eigen land
 - D Vakantie in het zuiden
- 1p **19** Noem drie effecten uit alinea 5 die bewijzen dat klimaatverandering nu al begonnen is.

- 1p **20** Door welke drie oorzaken zal volgens alinea 6 het percentage van de uitlaatgasuitstoot snel verder stijgen?
- 1p **21** “Aanzienlijke kostenverhogingen en dus prijsstijgingen in de luchtvaart zijn dan bijna onvermijdelijk.” (regels 110-112)
→ Citeer de zin uit alinea 7 die hiervoor het duidelijkst een oorzaak aangeeft.
- 1p **22** Wat is de hoofdgedachte van het artikel ‘Klimaat verandert toerisme’?
- A** Door klimaatveranderingen en milieubeleid zullen de toeristen andere bestemmingen gaan kiezen.
 - B** Er wordt geen enkele aandacht besteed aan mogelijke kansen die klimaatverandering aan het toerisme biedt.
 - C** Het toerisme is de enige bedrijfstak die helemaal afhankelijk is van weer en klimaat.
 - D** Recreatie en toerisme zijn ook in belangrijke mate veroorzakers van het veranderende klimaat.
- 1p **23** Een artikel kan onder andere de volgende doelen hebben:
- 1 amuseren
 - 2 informeren
 - 3 overtuigen
 - 4 tot handelen aansporen.
- Welke van bovenstaande doelen zijn de belangrijkste van het artikel ‘Klimaat verandert toerisme’?
- A** 1 en 2
 - B** 1 en 4
 - C** 2 en 3
 - D** 3 en 4

Lees onderstaande tekst voor het beantwoorden van de vragen 24, 25 en 26.

Zeer koude winter wordt zeldzaamheid

5 De kans op een extreem koude winter in Nederland, zoals die in 1963, waarin de zwaarste Elfstedentocht werd gereden, wordt de komende decennia steeds kleiner. Een herhaling van de recordzomers van 2003 en 1947 wordt waarschijnlijker. Dat blijkt uit berekeningen van het Centrum voor Klimaatonderzoek (CKO) in Utrecht, die afgelopen week zijn afgerond. Het CKO berekende de kans op extreme weersituaties voor 4608 delen van de wereld in het Dutch Challenge Project: een groot onderzoek dat de kans op extreem weer bij een opwarmend klimaat voorspelt. Voor het onderzoek is drie maanden gebruikgemaakt van 20 de krachtigste computer van Nederland in het Amsterdamse reken-

25
30
35

centrum SARA. De uitslagen suggereren voor Nederland een sterk toegenomen kans op extreme hitte in de zomer. Extreem koude winters komen volgens de computer over dertig jaar in theorie niet meer voor. In een warmer klimaat zou de kans op extreem koude winters vanzelf afnemen, was de verwachting, maar volgens het computermodel gebeurt dat in veel sterkere mate. In het model is uitgegaan van een wereldwijde toename van de hoeveelheid broeikasgas in de atmosfeer als gevolg van milieuverontreiniging.

Naar een artikel van Jeroen Trommelen, de Volkskrant, 4 oktober 2003

- 1p **24** Wat is de overeenkomst tussen bovenstaand tekstje 'Zeer koude winter wordt zeldzaamheid' en de hoofdtekst 'Klimaat verandert toerisme'? Beide teksten gaan over
- A de gevolgen voor het toerisme.
 - B klimaatonderzoek.
 - C klimaatverandering.
 - D vakantiebestemmingen.
- 1p **25** In het tekstje 'Zeer koude winter wordt zeldzaamheid' staat dat een herhaling van de recordzomers van 2003 en 1947 in Nederland waarschijnlijker wordt. (regels 6-8)
- Citeer de zin uit alinea 3 van de hoofdtekst 'Klimaat verandert toerisme' waarin ongeveer hetzelfde wordt beweerd.
- 1p **26** Welke oorzaak van klimaatverandering wordt in beide teksten genoemd?
- A energieopwekking
 - B milieuverontreiniging
 - C toerisme
 - D vliegtuigverkeer

Schrijfofdracht

Verplaats je in de volgende situatie en bedenk daarbij dat als er in een opdracht “je”, “jij” of “jou(w)” staat, je telkens je eigen naam moet invullen.

Je lerares aardrijkskunde heeft net voor de meivakantie in jouw klas een film over de klimaatveranderingen laten zien. Deze film heeft grote indruk op jou gemaakt! Het volgende lesuur voert jouw klas tijdens maatschappijleer een felle discussie. Hierin wordt gesteld, dat iedereen een bijdrage kan leveren in de strijd tegen onnodige klimaatveranderingen. Om te onderzoeken of dit ook op jouw school kan, krijgt je klas een opdracht voor de eerste les na de vakantie. De opdracht luidt: “Ga na wat op onze school nadelig is voor het klimaat en bedenk een oplossing.”

Gezamenlijk vinden jullie, dat verschillende leraren te gemakkelijk met de auto naar school komen. Maar ook de brommers van veel leerlingen worden genoemd als een niet noodzakelijk vervoermiddel. Na de meivakantie wordt dit in jouw klas besproken en samen met de leraar maatschappijleer wordt besloten om een actie op touw te zetten.

13p **27 Een artikel**

Jij krijgt de opdracht om voor de schoolkrant een artikel te schrijven.

Maak daarin duidelijk hoe groot het probleem is met betrekking tot de veranderingen in het klimaat. Zet je gegevens in een logische volgorde.

Probeer de lezer te overtuigen van de noodzaak om de auto of de brommer eens wat vaker te laten staan en in plaats daarvan met de fiets naar school te komen. Noem één reden waarom fietsen goed is voor het milieu en geef ook aan, dat het goed is voor de gezondheid om wat vaker de fiets te nemen in plaats van de brommer of de auto.

Verder informeer je de lezer over de felle discussies die er binnen jouw klas zijn gevoerd over dit onderwerp. Je vermeldt, dat een overduidelijke meerderheid van jouw klasgenoten vindt, dat er actie moet komen.

Je roept iedereen op mee te doen aan de jaarlijkse wandeltocht “Loop je warm voor de natuur”. Je vertelt hoe je je daarvoor kunt inschrijven.

Dat het inschrijfgeld (€ 5,- per deelnemer) wordt ingezet voor een irrigatieproject in Afrika om daar de gevolgen van klimaatveranderingen tegen te gaan, mag natuurlijk niet onvermeld blijven.

Zorg ervoor, dat het stuk een titel krijgt waarin duidelijk jouw mening staat.

Tot slot zet je je naam onder het artikel en vermeld je in welke klas je zit.